

ТМ	Г. XXXVII	Бр. 4	Стр. 2067-2070	Ниш	октобар - децембар	2013.
----	-----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Приказ
Примљено: 01. 10. 2013.

Драгиша Симић

ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ У XXI ВЕКУ: ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА*

Двадести век отпочео је постепеним уједињавањем човечанства да би се завршио у знаку уједињеног човечанства – повезивањем скоро свих конкретних облика постојећих људских заједница на одређен начин у *мега-друштво* или *глобално друштво*. Али и тако уједињено човечанство разним процесима је и разједињено (Р. Лукић), и исказује се не као једнополарно већ вишеполарно (Е. Примаков). У њему постоје различити интереси и сукобљавања са далекосежним последицама по опстанак људске цивилизације који су произишли из глобалне цивилизацијске кризе. Зато постоји потреба за комплексним економско-социјалним истраживањем дугорочних тенденција глобалног друштва, светског развоја и могућег угрожавања јединства глобалног друштва процесима тих тенденција.

Дело Акимова и Јаковлева представља значајан допринос комплексном проучавању светског мегадруштва. Научнотеоријску основу приступа тих разматрања чине разматрања о развоју друштва кроз развој познатих цивилизација у опште признатим разматрањима А. Тојнбија, П. Сорокина и њима слична по значају разматрања. Са становишта ових цивилизацијских схватања, разматрања о цивилизацијама XXI века (проблеми и перспективе развоја) врше се у пет (међусобно) повезаних глава, међуповезаних уводним освртом аутора о перспективама и могућностима нове епохе у развоју друштва у XXI веку.

У *првој глави* се разматра светски развој полазећи од схватања цивилизација као основних параметара тог развоја, разликујући западноевропску, православну, јапанску, кинеску, муслиманску, афричку и латиноамеричку, и у том контексту сагледавајући кризу светског система. Анализом се указује да се савремена индустријска цивилизација значајно заснива на енергији, која је основа производних снага (стр. 35) и зато постоји потреба разматрања циклуса енергетских система и развоја производних снага (стр. 41). Разматрања у овој глави завршавају се освртом на могуће сценарије будућег развоја као инструмента прогнозирања тог развоја, у контексту прогнозе и губљења водеће улоге западне цивилизације и потребе ширења са-

sciencework@yahoo.com

* А. В. Акимов, А. И. Яковлев. (2012). *Цивилизации в XXI веке: проблемы и перспективы развития*. Москва: Издательство Московского Университета, стр. 246.

радње Шангајске организације, БРИК-а и Европске Уније на глобалном и локалном нивоу (стр. 39–41).

Друга глава својим садржајем представља најзначајнији део ове мале по обиму, али по садржају врло значајне студије. Она садржи анализу односа између раста броја становништва и ресурса у XXI веку. Разматрања отпочињу освртом на глобалне тенденције демографског раста које је математичком извешношћу доступним учинио, не само научној већ и широкој друштвеној јавности, руски академик Капица. У основи истом методом прорачунате су прогнозе, тј. дати прорачуни по цивилизацијама када се ради о тенденцијама развоја енергетике, проблема везаних за храну, обрадивим површинама и потребама за слатком (пијаћом) водом. Сви ови прорачуни дати су у односу на поједина географска подручја (стр. 43–59) и области политичког организовања и простирања појединих цивилизација (стр. 60–73). Посебан значај у овом разматрању имају сагледавања проблема у светској енергетици (стр. 85–93), не само са становишта економског развоја већ и светске безбедности (стр. 93). Исти значај имају и прогнозе обезбеђивања цивилизација пољопривредним производима и слатком (пијаћом) водом (стр. 100–111).

У *трећој глави* даје се критички осврт узајамних односа цивилизација у условима глобализације. Разматрања отпочињу освртом на промене у савременом друштву као светском систему на почетку трећег миленијума. Те промене су вишеаспектне иако нису довеле до облика економског колонијализма. Али развој производних снага, посебно електронике, где се „електронски систем јавља продужетком централног нервних система, што је праћено променама не само у садржају и карактеру радне делатности већ и вредносним судовима и међуљудским односима“ (стр. 115), одражавао се и на промене у општој сфери економске делатности и у сфери политике и културе (стр. 116). Ова разматрања настављају се указивањем на сценарије могућег развоја цивилизација у условима нерегулисаног развоја. Такав развој одвија се у условима ограничености које произилазе из демографских и економских услова, и супротности које постоје између развијеног севера и неразвијеног југа, из генерације у генерацију, која се обнавља (стр. 17). У овом контексту се указује и на могуће односе западноевропских и источноевропских цивилизација и *могућности њихове конвергенције на основама мудрости и знања, развијености и снага, љубави и хуманизма, правичности и умерености* (стр. 119). Ови процеси под утицајем развоја технологије одвијају се почетком XXI века упоредо са проблемима који постоје због дефицита природних ресурса и разних конфликата који су повезани са геополитичким ситуацијама постојања неколико цивилизација (стр. 148) и тежњом да западна цивилизација задржи лидерство и у сукобу око ресурса. У склопу ових разматрања чини се напор ка изналагању сценарија узајамног дејства различитих цивилизација.

У *четвртој глави* разматрају се реформе и модернизација као инструменти управљања развојем. Разматрања отпочињу освртом на механизме друштвеног развоја. *Криза система открива могућности (како се указује): продужити развој друштва по инерцији (на стари, постојећи начин) или изабрати пут модернизације.* У овом контексту учињен је осврт на праксу капиталистичких држава разних ешалона, посебно „трећег ешалона“, земаља истока, које практикују модернизацију као механизам реформе (стр.

156–160). Указано је на потребу разликовања два типа друштва – не савременог на истоку и традиционалног савременог на западу, и потом је учињен осврт на искуства друштва у овом погледу (стр. 170–180). Ова разматрања завршавају се навођењем пет значајних карактеристика реформи, седам битних преображаја реформи, уз указивање да постоје два дела реформе: организацијски део и садржајни суштински део (стр. 173).

Пета глава књиге посвећена је разматрањима о модернизацији као инструменту социјално-економског развитка у XIX и XX веку. *Разматрања* *отпочињу* указивањем да је *ограниченост рационалног екоцентричног приступа опште друштвеном развоју постала очигледна на крају XX века*. *Периодичне економске кризе на западу довеле су до системске кризе*. На основу овог сазнања дошло је до нових промишљања (и закључивања) о глобалном економском систему капитализма. Трагало се за новим приступом у истраживању и промишљању модела савременог индустријског глобалног капиталистичког система. У том трагању дошло се до закључка да се друштво може и треба уподобити организму, као друштвено производном организму; да треба указивати на суштинску органску везу и целовитост друштва и разматрати поступак модернизације различитих држава у различитим епохама истражујући да ли постоји нека правилност у установљавању постојаности (одрживости) друштва у новом квалитету. Сва ова закључивања пропраћена су и критичким освртом на историјска искуства (стр. 176–182). После ових разматрања (која се могу сматрати као уводна за наставак даљих разматрања), приступило се разматрању модернизације као инструменту превладавања кризе светског система. *У том приступу* *указано је на потребу утврђивања основних питања криза у савременом глобалном систему*. Утврђивање основних извора тражено је у анализи промена у светском систему, распаду појединих организација и стварању нових, као и нових центара моћи, анализом модернизације по моделу западног капитализма и утицају разних социјалних група (посебно оних које слове као елита) на конципиране и остварене моделе модернизације. У оваквом приступу на крају ове главе разматране су перспективе еволуције цивилизација. Као на факторе који одређују еволуцију цивилизације, глобализацију, културу и развој информације, тј. комуникационих мрежа које омогућују информациону мерљивост живота друштва не само у националним границама већ и у цивилизацијским границама и изван њих, посебно је указано (стр. 209). Тиме је остварена могућност стварања не само новог устројства већ и дијалог и сарадња цивилизација (стр. 209).

На крају књиге дато је закључно разматрање у коме су разматрани основни резултати истраживања. У њој посебну пажњу завређују два става: у XXI веку постојаће више цивилизација и важно питање су њихови односи у светском (глобалном) систему, који могу бити: конвергација цивилизација, очување лидерства запада, прелазак лидерства на исток и југ, борба за ресурсе. Какви ће се односи успоставити и развијати зависи од многих фактора, али ти односи одвијаће се и преко, или у знаку многих реформи са далекосежним последицама за друштво као глобални систем и поједине делове тог система (стр. 115).

Ова књига представља у одређеном смислу не само користан приручник у изграђивању теоријско-методолошког приступа истраживања односа и промена на глобалном плану у савременом друштву, већ и истраживања,

критичког промишљања и решавања многих друштвених појава у њиховом испољавању и када немају непосредно глобалне размере. Јер, и када непосредно, и на први поглед немају глобални карактер, оне се не могу издвојити ван глобалног контекста, не могу се ни објаснити нити се може указати на могуће начине и путеве њиховог решавања, у смислу усмеравања њиховог развоја, будући да се на њих, или у њима, рефлектују и цивилизацијска обележја и тенденције које се у овој књизи разматрају. У овом контексту треба промишљати и проблеме безбедности у савременом друштву, посматрајући повезаност, пре свега проблема светске безбедности са проблемима у светској енергији у најопштијем смислу, а то значи да светску енергетску кризу, као нуклеус светске економске (и друштвене) кризе треба разликовати и промишљати и у филозофском контексту.